

Шідловська І. С.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична
академія»

ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ АДВОКАТА ПРИ ОБРАННІ, ПРИЗНАЧЕННІ ТА ПРОДОВЖЕННІ СТРОКУ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Всі запобіжні заходи, які передбачені у ст. 176 КПК України, більшою чи меншою мірою обмежують конституційні права громадян, закріплені в Основному Законі України, насамперед у ст. 33 Конституції України, від- повідно до якої кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживан- ня, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Усі запобіжні заходи на сьогодні може застосову- вати тільки судовий орган. Основним завданням адвоката на цьому етапі буде довести суду доцільність застосування найбільш м'якого запобіжного захо- ду (наприклад, особисте зобов'язання; особисте порука, застава; домашній арешт, ніж тяжкого (тримання під вартою).

Наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального пра- вопорушення є однією з обов'язкових підстав застосування запобіжного за- ходу відповідно до ч. 2 ст. 177 КПК. Без цієї обставини слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу, тому в своїх клопотаннях вони повинні довести обґрунтованість підозри щодо особи. Проте слідчі, прокурори у своїх клопотаннях про застосування чи продо- вження строку застосування запобіжних заходів не завжди наводять відо- мості на підтвердження обґрунтованості підозри щодо особи, а судді «за- кривають на це очі». Так в Ухвалі слідчого судді Новоайдарського районного суду Луганської області від 30 квітня 2014 року (справа № 419/600/14-к) об- ґрунтування підозри у вчиненні кримінального правопорушення доводить- ся витягом з кримінального провадження про реєстрацію вчиненого кри- мінального правопорушення в ЄРДР, протоколами слідчих дій та іншими долученими до матеріалів кримінального провадження документами. Отже, завданням адвоката в такому випадку є доведення відсутності обґрунтованої підозри щодо особи.

Відповідно до ч. 1 ст. 177 КПК однією з підстав застосування запобіжного заходу є доведення слідчому судді, суду наявності ризиків вчинення проце- суальних порушень підозрюваним. Проте практика свідчить, що запобіж- ний захід обирається лише на підставі тяжкості потенційного покарання за

вчинення кримінального правопорушення або ступеня тяжкості вчиненого злочину, а не у зв'язку з наявністю ризиків неналежної поведінки підозрю- ваного. Так в Ухвалі слідчого судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 6 вересня 2013 року (справа № 495/7095/13-к) при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою судом береться до уваги тяжкість покарання; вік підозрюваного; те що він не одружений; на утриманні неповнолітніх дітей не має; офіційно не працевлаштований; раніше не судимий, вчинив кримінальне правопору- шення, яке відповідно до закону відноситься до категорії особливо тяжких. На підставі наведених обставин суд робить висновок про наявність ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК України.

Як зазначає адвокат Пономаренко Д. В. задля уникнення призначення запобіжних заходів за відсутності обґрунтованих ризиків, адвокат повинен довести в судовому засіданні відсутність кожного з ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК.

Відповідно до ст. 199 КПК продовження строку тримання під вартою повинно здійснюватися слідчим суддею на підставі клопотання сторони обвинувачення, поданого не пізніше 5-ти днів до закінчення визначеного строку застосування цього запобіжного заходу. Як свідчить практика строки тримання під вартою підозрюваної особи закінчуються до моменту проведення підготовчого судового засідання, але разом з обвинувальним актом і реєстром матеріалів кримінального провадження не надається клопотання щодо продовження відповідного строку. Сторона обвинувачення не вважає це своїм обов'язком і для обґрунтування своєї позиції використовує положення ч. 3 ст. 315 КПК. Згідно з нею, за відсутності клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (запобіжні заходи є різновидом цих заходів), такі заходи вважаються продовженими. З цього приводу в Постанові Пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 грудня 2014 року «Про узагальнення судової практики застосування судами першої та апеляційної інстанцій процесуального законодавства щодо обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» зазначається, що за відсутності клопотань від сторін кримінального провадження застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженим (у межах строку, визначеного ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування) та, відповідно, обраний запобіжний захід щодо обвинуваченої особи — незмінним. Адвокат в даному разі повинен керуватися тим, що на сьогоднішній день у правовому регулюванні наявна колізія, яка повинна вирішуватися з огляду на засади кримінального провадження, зокрема принципу забезпечення права на свободу (ст. 12 КПК). Тому слід застосовувати спеціальний порядок продовження строку тримання під вартою, передбачений ст. 199 КПК. Про це наголошується, зокрема, в Звіті Центру політико-правових реформ «35 неформальних практик у кримінальному судочинстві України».

Поширеними є випадки залучення адвокатами ЗМІ для висвітлення порушень процесуального закону, принципів судочинства й привернення уваги громадськості до порушень прав людини. Проте такий позапроцесуальний тактичний прийом адвоката повинен застосовуватись з обережністю і в жодному випадку не мати своєю метою здійснення тиску на суд, адже основними вимогами до тактичних прийомів адвоката є заснування таких прийомів на нормах КПК та узагальненнях практики; відповідність таких заходів нормам моралі та адвокатської етики, а також ефективність та наукова обґрунтованість.